

﴿١٩﴾ سُورَةُ مَرْيَمَ MERYEM SÛRESİ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

كَهَيِّعَظْ 1-

Sûreyi Meryem'e geldik. Meryem Radıyâllâhû Anhâ'nın ahvalie ni beyan olduğundan, bu isim ile tesmiye edilmiştir. Kur'an-ı Azimüşşan'da sarahatan hiçbir hanımın ismi beyan edilmemiş ancak Meryem'in ismi zikredilmiş. İftiraya uğramış, kâfirlerin iftiralarının yalan olduğunu göstermek için. Bu sûreyi celile; 98 âyet, 762 kelime, 3802 harften ibarettir.

كَهَيِّعَظْ Celâleyn Tefsirinin itiyat ve beyan ettiği budur ki; Âle lâhü a'lemü bimiradihi ve bizêlike diyor. Bunlar Müteşebihât-ı Kur'aniyedir. Muhib ile Mahbubun arasında zikredilmiş, biz reyimizi buraya karıştırmıyoruz. Şifre gibidir. Diğer Müfessirin-i İzam, biraz beyânatta bulunmuşlar. Bazıları esmâyi İlahiye'dendir demişler. Bazıları demişler ki Kur'an-ı Kerim'in bir ismidir. Bazıları da âşıkların ahzabında bu cümle geçtiği için, demek ki İsm-i Azam'dır, bununla duâ kabul oluyor. Sonra bazıları da her kelimedenden bir mânâ almışlar. Mesela "kef"den kâfi, "he"den hâdi, "ye" kuvvet-yed "ayn" âlim, "sad" sadık, mânâ böyle oluyor. Bilcüm-

le mahlûkâtın umuruna kâfi, kullarına hidâyet verici, kudreti her kuvvetin fevkinde, ilmi her şeyi muhit, va'dında sadık olan Âllâh. Böyle de mânâ vermişler.

ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ عَبْدَهُ زَكَّرِيَّا -2

ذِكْرُ Hâzâ yani bu cümle. (Ashab-ı Kiram, Medineyi Münevvee re'ye hicretten evvel Habeşistan'a hicret etmişlerdi, Cafer-i Tayyar da içinde idi. Ailelerle beraber 80 kişi idiler. Ondan sonra Bedir Vakası oldu. Müşrikler Bedir Vakasında uğradıkları mağlubiyetin intikamını almak için. Habeşte bulunan o muhacirleri alalım, yolda gelirken onları telef edelim, intikam olsun. Amr İbni As'ın maiyetinde beş on kişiyi intihab ettiler. Mekke'den, Habeş'e gönderdiler. Habeş Kralına karşı "bunlar bizim akrabalarımızdır, bizden darılmış buraya gelmişlerdir, Mekke'de çok akrabaları var, onları görmek istiyorlar. Rica ediyoruz, izin ver de onları götürelim." Habeş Kralı da Cafer-i Tayyar'ı huzuruna davet etti. Dedi, "sizin dininizde İsâ Aleyhisselâm hakkındaki âyetleri oku da dinleyelim." Cafer-i Tayyar da "Kef ha ya ayn sad"dan başladı okumaya, "Zêlike İsâ İbni Meryem'e" kadar devam etti. Ve Habeş Kralı'nın gözlerinden yaşlar akmaya başladı. Ondan sonra Habeş Kralı, Mekke'den gelenlere "Gidiniz işinize, bu gelenler bende emanettir. Ben bunları hiç kimseye vermem." ذِكْرُ رَحْمَتِ رَبِّكَ Bu âyetler, Rabbinin rahmeti, Zikrullah'ı, Âllâh'ı zikrediyor. Rabbinin rahmetini عَبْدَهُ زَكَّرِيَّا Zekeriyya kuluna. "Âbid" kelimesi teşrif içindir. Padişahın kulu mesele padişahın hizmetinde olan gibi, şeref için. Abdi Zekeriyya'nın rahmeti hakkında, Âllâh-û Teâlâ'nın zikrettiği âyetlerdir. Âllâh ziki-

rediyor, Zekeriyya'ya yaptığı rahmeti. (Zekeriyya Aleyhisselâm, Süleyman Aleyhisselâm'ın evlâtlarındandır.)

اِذْ نَادَى رَبَّهُ نِدَاءً خَفِيًّا 3-

اِذْ O zamanlarda ki نَادَى nida etti, Zekeriyya duâ etti رَبَّهُ Rab-bine yalvardı. نِدَاءً خَفِيًّا Gizlice yalvarmış, niyaz etmişti (demek ki duâ, gizli hâfi olursa daha iyi olur. Gece yarısı idi, namazın içinde idi, duâ etti.)

قَالَ رَبِّ إِنِّي وَهَنَ الْعَظْمُ مِنِّي وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا

قَالَ Dedi Zekeriyya Aleyhisselâm, duâ budur. رَبِّ Ya Rabbi, beni yoktan var eden ve bu zamana kadar terbiye eden. إِنِّي وَهَنَ ائبى وَهَنَ Vehin; gevşek. Çürüdü, gevşek oldu benim kemiklerim, ihtiyar oldum. Çünkü 120 yaşına girdi. وَاشْتَعَلَ الرَّأْسُ شَيْبًا Başım ihtiyarlıktan bembeyaz alev aldı. وَلَمْ أَكُنْ بِدُعَائِكَ رَبِّ شَقِيًّا Bugüne kadar da sana ne duâ etmişsem, mahrum kalmadım. (Her duâma icabet ettin,) şimdi de istiyorum diyor.

وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ وَلِيًّا 5-

وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ Hâlik'ine duâ ediyor, münacaatta bulunuyor. Asabelerim, akrabalarımın, halimden korkuyorum. Neden korkuyor? Akrabaları şerli kişilerden idiler, küfürleri şiddetli idiler. وَإِنِّي خِفْتُ الْمَوَالِيَ مِنْ وَرَائِي Benden sonra mevaliler, benim asabelerim, akrabalarımın hallerinden korkuyorum. وَكَانَتِ امْرَأَتِي عَاقِرًا Benim

ailem ise âkırdır. (Âkır; rahimde bir kemik veya et olur da evlât doğurmaz. Benim ailem evlât doğuracak bir halde değil, ben ise 120 yaşındayım. İkimizden de evlât doğması imkânları mevcut değil. Öyle ise) فَهَبْ لِي مِنْ لَدُنْكَ ya Rabbi, ihsan et kendi nezdinden, kuvvetinden bilhassa ihsan et, ver. وَلِيًّا Bir veliyyi ihsan et, fazlından bir oğul ihsan et, ver.

يَرِثُنِي وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا 6-

Yâris olsun benim ilmime. وَيَرِثُ مِنْ آلِ يَعْقُوبَ Âl-i Yakub'un da ilmine vâris olsun Ya Rabbi! وَاجْعَلْهُ رَبِّ رَضِيًّا Ya Rabbi, râdi râzi merzi, öyle bir evlât ver ki sen ondan razı olasın.

Şimdi duâya namazda cevap geliyor.

يَا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ بِغُلَامٍ اسْمُهُ يَحْيَىٰ لَمْ نَجْعَلْ لَهُ مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا 7-

Ey Zekeriya, seni tebşir ediyoruz. إِنَّا نُبَشِّرُكَ يا زَكَرِيَّا إِنَّا نُبَشِّرُكَ Bir evlât, bir vârisle seni tebşir ediyoruz. اسْمُهُ يَحْيَىٰ Niçin ismini Yahya koymuş? Hay ediyor, ondan sonra kalan, gelen nüübüvvet ve yolu, Yakup Aleyhisselâm'ın dinini ihyâ eder. Yahut da ailesinin o hastalığını ihyâ eder. Diğer bir mânâ da zikrullah ile kalbini ihyâ ediyor. Diğer Peygamberan-i İzam'dan derece itibarıyla farklı olmadığı halde bir hassası vardı, kalbine de hiçbir isyân zuhur etmemiştir girmemiştir, Yahyal Hasur derler. لَمْ نَجْعَلْ Yapmadık ona, مِنْ قَبْلُ سَمِيًّا bundan evvel hiç kimseye bu ismi vermedik. Cenâb-ı Hak, Yahya ismi olarak ilk evvel onu tesmiye ediyoruz, buyuruyor. Bu zamana kadar kimse bu isimle isimlenmemiştir. Bu tebşiri aldı ve sevindi fakat acelecilik var. Acaba bu

ne vakit olacak? Şüphesi yok, nasıl olacak ben genç mi olacağım, düşünüyor.

قَالَ رَبِّ اَنْى يَكُونُ لِىْ غُلَامٌ وَكَانَتِ امْرَاَتِىْ عَاقِرًا وَقَدْ بَلَغْتُ مِنَ الْكِبَرِ عِتِيًّا 8

قَالَ رَبِّ Dedi Zekeriyya Aleyhisselâm. Ya Rabbi اَنْى يَكُونُ yani "keyfe" غُلَامٌ لِىْ تEBŞİRATI bir an evvel anlamak istiyor. وَكَانَتِ امْرَاَتِىْ عَاقِرًا Rabbim dedi, ailem âkırdır, çocuk doğurmaz, ben de ihtiyarlığın son sınırına vardığım halde benim nasıl oğlum olabilir? (Böyle deyince, kendine melek lisanı ile derler.)

قَالَ كَذٰلِكَ قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلٰى هَيِّئٍ وَقَدْ خَلَقْتُمْ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا 9

قَالَ كَذٰلِكَ "kalel emru kezalik" Cibril diyor, emr-i İlahi budur. İhtiyar da olsan, ailen hasta da olsa, ne olursan ol emr-i İlahi böyle, bir çocuk dünyaya gelecektir. قَالَ رَبُّكَ هُوَ عَلٰى هَيِّئٍ Yine melek lisanı ile Cebrail Aleyhisselâm diyor. "Senin Rabbin üzerine, bunlar pek kolaydır. وَقَدْ خَلَقْتُمْ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ تَكُ شَيْئًا Nasıl ki evvelce bir şey değilken seni yarattım" buyurdu. Seni yoktan var ettiğimiz gibi, Yahya Aleyhisselâm'ı da yoktan var edebiliriz.

Zekeriya Aleyhisselâm hevesleniyor. Bir an evvel Ya Rabbi, ne zaman zuhur edecek. Çünkü Cenâb-ı Âllâh vaadetti muhakkak olacaktır.

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لىْ آيَةً قَالَ اَيْتُكَ اَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ تَلْكَ لىَالٍ سَوِيًّا 10

قَالَ رَبِّ اجْعَلْ لىْ آيَةً Ya Rabbi, bir alâmet bana göster ki ben onunla müteselli olurum. (Cenâb-ı Âllâh'ın sevdiği insanlar oldu-

ğu için naz yaparlar, nâzenindirler.) قَالَ أَيُّكَ Sana alâmet budur yani hamdin alâmeti, أَلَّا تُكَلِّمَ النَّاسَ ثَلَاثَ لَيَالٍ سَوِيًّا (çocuk gün olacağına dair.) Kalbin, zikrullah ile meşgul olur. İnsanlarla söz konuşamayacaksın, (üç gün üç gece beşer kelâmı ile konuşamayacaksın.)

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ مِنَ الْمِحْرَابِ فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا 11-

فَخَرَجَ عَلَى قَوْمِهِ Kavminin karşısına çıktığı zaman dil konuşuyor. مِنَ الْمِحْرَابِ Mihrabından kavminin karşısına çıktığı zaman. (Mihrab; mahalli harb. Şeytan ve nefis ile muharebe yeri, onun için mihrab demişler.) فَأَوْحَى إِلَيْهِمْ Parmağı ile işaret etti, (şimdi gelmeyin de sonra görüşürüz demek istedi.) أَنْ سَبِّحُوا بُكْرَةً وَعَشِيًّا Onlara "sabah ve akşam tesbih edin (namaz kılın)" diye işaret etti.

Yahya Aleyhisselâm dünyaya gedikten sonra Halik-i Kâinat, ona da hitap ediyor. Yahya ile İsâ Aleyhisselâm, 40 yaşından evvel peygamber olmuş. Halbûki diğer peygamberler, 40 yaşını bulduktan sonra peygamber olmuşlardır.

يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ وَأْتَيْنَاهُ الْحُكْمَ صَبِيًّا 12-

يَا يَحْيَى خُذِ الْكِتَابَ بِقُوَّةٍ Yahya Aleyhisselâm büyüdükten sonra, biz Azimüşşan emrettik Yahya Aleyhisselâm'a. Ey Yahya خُذِ الْكِتَابَ (kitap ki Tevrat idi çünkü Tevrat ile amel ederlerdi.) Tevrat'ı al, kuvvet ile. Bütün kuvvetin ile ona sarıl. وَأْتَيْنَاهُ الْحُكْمَ Biz, ona hüküm nübüvvet verdik, ilim verdik. صَبِيًّا Küçük, sabi iken ona hikmet verdik.

Denildiki; Ozaman Yahya Aleyhisselâm üç yaşındaydı. Mahallesinin çocukları, "haydigeloyneyalım" derler. O, "benoyuniğin halkolonmuş degilim" derdi.

13- وَحَنَانًا مِّنْ لَّدُنَّا وَزَكُوهٗٓ وَكَانَ تَقِيًّا

مِّنْ لَّدُنَّا Hanen; rahmetli insanlar için, rahmeti fazla idi. Nezdimizde rahmetli halk etmiştik. Onun yaptığı merhamet, taklidi değildi, kalbinden içinden rahmetle dolu idi. وَزَكُوهٗٓ Tâhir bir insan idi, pek mütteki idi, وَكَانَ تَقِيًّا takva, yüksek derecesinde idi.

14- وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ وَلَمْ يَكُنْ جَبَّارًا عَصِيًّا

وَلَمْ يَكُنْ Ana ve babasına mûti idi, iyilik ederdi. وَبَرًّا بِوَالِدَيْهِ Mütekebbir değildi, Rabbine isyankâr ve âsi değildi. İsyan kalbine bile girmemiştir.

15- وَسَلَامٌ عَلَيْهِ يَوْمَ وُلِدَ وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا

وَسَلَامٌ عَلَيْهِ Bizim selâmımız ona olsun. (Selâm; emniyet. Korlku ve üzüntüden, azaptan, ahiretten, bütün noksanlardan emin olur.) وَيَوْمَ يَمُوتُ وَيَوْمَ يُبْعَثُ حَيًّا Doğduğu gün, öleceği gün ve diri olarak ba's olunacağı gün ona selâm olsun. Tekrar kıyame-te gittiği zaman da bizim selâmımızın içinde olur.

Kakuz adında bir kişi vardı, o zatın da iki kızı vardı. Kızın birisi Eşeâ adında, Zekeriya Aleyhisselâm'ın hanımı ki Yahya Aleyhisselâm'ın annesidir. Diğer kızın adı ise Hannâ idi. Meryem Radiyâl-lâhû Anhâ'nın anası ve İmran'ın hanımıdır. Yani Yahya ile Mûsâ Aleyhisselâm teyze çocuklarıdır.

16- وَادَّكُرَفِي الْكِتَابِ مَرِيْمٌ إِذِ انْتَبَذَتْ مِنْ أَهْلِهَا مَكَانًا شَرْقِيًّا

وَإِذْ كُرِّفِي الْكِتَابِ مَرِيْمٌ Ey Habibim Ekmelerrusûl Sâllâhû Aleyh hivesellem, onlar şüphe edip bâtil itikatları irtikap ettikleri için, Meryem Radyâllâhû Anhâ'nın hakiki hallerini onlara bildir. وَإِذْ كُرِّفِي Zikret, فِي الْكِتَابِ Kur'an-ı Azimüşşan'da مَرِيْمٌ Meryem'in ahvalini. (Meryem Radyâllâhû Anhâ nasıl hamile oldu ve İsâ Aleyhisselâm'ın vaz'ı nasıl oldu?) Buyuruyor ki; إِذِ انْتَبَدْتُ مِنْ أَهْلِهَا مَكَائًا Meryem Radyâllâhû Anhâ hizmet ederdi Beytil Mukaddes'te fakat hanım olduğundan hayız olur, gusül yapmak icap eder. Lüzum hâsıl olduğunda doğrudan doğruya teyzesinin evine giderdi. Zekeriya Aleyhisselâm'ın evi, teyzesinin evi idi. Orada gusül eder, yıkanır ve yine yerine avdet ederdi. Günün birisinde yine teyzesinin evine gittiğinde, إِذِ انْتَبَدْتُ مِنْ أَهْلِهَا o zaman ki ayrıldı مِنْ أَهْلِهَا ehlerinden. مَكَائًا شَرْقِيًّا Kudüs'ün şark tarafı yahut evin şark tarafı, Meryem Radyâllâhû Anhâ oraya gitti ve İsâ Aleyhisselâm orada dünyaya gelmiştir. Onun için onlar orasını kible ittihaz etmişler. Meryem Radyâllâhû Anhâ başını yıkayacak, gusül yapmaya ihtiyaç vardır.

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا 17-

فَاتَّخَذَتْ مِنْ دُونِهِمْ حِجَابًا Onlardan tarafa, tesettür için bir perde çekmişti. فَأَرْسَلْنَا إِلَيْهَا رُوحَنَا Biz Azimüşşân, ona ruhumuzu (Cebrael Aleyhisselâm'ı) gönderdik. فَتَمَثَّلَ لَهَا بَشَرًا سَوِيًّا Temessül etti insan şeklinde, perdenin yanında insan sûretinde görüldü. İnsan şeklinde görüldüğünden, Meryem Radyâllâhû Anhâ korkmaya başladı. Korktuğundan dolayı,

قَالَتْ إِنِّي أَعُوذُ بِالرَّحْمَنِ مِنْكَ إِنْ كُنْتَ تَقِيًّا -18

dedi. Ben Âllâh'a sığınırım senden, Rahman'a sığınırım senden. Sen erkeksin, benim burada ne işin var, buradan uzaklaş git. Eğer sen, Âllâh'tan korkuyorsan vazgeç git buradan. Cibril-i Emin, onun korktuğunu görünce

قَالَ إِنَّمَا أَنَا رَسُولُ رَبِّكِ لِأَهَبَ لَكِ غُلَامًا زَكِيًّا -19

dedi. "Korkma ben, Âllâh tarafından gönderilmiş meleğim. Allahın emriyle, Zeki, Tahir bir evladı sana verecek Allah, bu vazifeyle geldim" diye cevap verdi.

قَالَتْ أَنَّى يَكُونُ لِي غُلَامٌ وَلَمْ يَمْسَسْنِي بَشَرٌ وَلَمْ أَكُ بَغِيًّا -20

Meryem Rادیâllâhû Anhâ dedi. "Benim nasıl oğlum olur ki bana henüz hiçbir insan dokunmamıştır. Ben hiçbir erkekle temas etmemişim. Beğiy de değilim, iffetsiz de olmadığım halde benim nasıl çocuğum olabilir?" dedi.

قَالَ كَذَلِكَ قَالَ رَبُّكِ هُوَ عَلَيَّ هَيِّنٌ وَلِنَجْعَلَهُ آيَةً لِلنَّاسِ وَرَحْمَةً مِنَّا -21
وَكَانَ أَمْرًا مَقْضِيًّا

Zira Rabbin buyurdu ki; "Bu benim için pek kolay, babasız bir evladı halk etmeye muktedirim. Bana kolaydır." Bunu böyle

babasız halk ediyoruz ki mucize olsun, insanlar arasında âyet alamet olsun, onun peygamberliğine büyüklüğüne. **وَرَحْمَةً مِنَّا** Bizden de rahmet olsun insanlara. **وَكَانَ أَمْرًا مَّقْضِيًّا** Kaza olunmuş, kader-i İlahide tekarrub etmiş bir emirdir. Böylece emrini aldıktan sonra mesele kalmadı ve Cibril-i Emin gitti.

Müfessirin-i İzâm'ın verdiği mânâ budur. Aynı saatte hamile olur.

22- فَحَمَلْتُهُ فَأَنْتَبَذْتُ بِهِ مَكَانًا قَصِيًّا

Hamile oldu, hamlini görüyor, utanıyor eve gitmeye. **فَأَنْتَبَذْتُ** Bunun üzerine (karnındaki bu çocukla ailesinden) uzak bir yere çekildi. (Beytullâhim, Kudüs'te bir yer, İsa Aleyhis-selâm dünyaya geldi, oradan taşın üzerine koydu.)

23- فَاجَاءَهَا الْمَخَاضُ إِلَى جِذْعِ النَّخْلَةِ قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ قَبْلَ هَذَا وَكُنْتُ نَسِيًّا مَنْسِيًّا

إِلَى (Bir kış günü idi,) doğum sancısı geldi. **فَاجَاءَهَا الْمَخَاضُ** Doğum sancısı onu, bir kuru hurma ağacına dayanmaya mecbur etti. (Kendini böyle görüyor, kız iken hamile oldu, çocuğun doğacak zamanı geldi. Ben halka ne diyeceğim, düşünene düşünene dedi.) **قَالَتْ يَا لَيْتَنِي مِتُّ** Keşke ben ölseydim **قَبْلَ هَذَا** bundan evvel, ben ölseydim de başıma bu iş gelmeseydi. **وَكُنْتُ** Unutulup gitseydim, bir Meryem'in dünyaya geldiğini unutsaydı herkes. Bu halimi kimse bilmeseydi.

24- فَنَادِيهَا مِنْ تَحْتِهَا أَلَا تَحْزَنِي قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا

فَنَادِيهَا مِنْ تَحْتِهَا (Meryem yüksek bir yerde idi,) aşağıdan bir sada geldi. **أَلَّا تَحْزَنِي** Ya Meryem hüznün çekme, bu senin için bir nimettir. **قَدْ جَعَلَ رَبُّكِ تَحْتَكِ سَرِيًّا** Tasalanma! Rabbin, senin alt yanında bir su, ırmak akıtmıştır. Ayette şu mânâ da verilmiştir. "Tasalanma Rabbin, senin altındakini (yani İsâ Aleyhisselâm'ı) şerefli bir peygamber olarak yaratmıştır.

وَهَرَيَّ إِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلَةِ تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِيًّا-25

وَهَرَيَّ إِلَيْكَ بِجِدْعِ النَّخْلَةِ Ya Meryem! O kuru hurma ağacını kendine doğru salla, **تُسَاقِطُ عَلَيْكَ رَطْبًا جَنِيًّا** güzel taze hurma üzerine düşecektir.

Kavmin kurumuş nehrin aktığını, kuru hurmanın yeşillenip vaktinden evvel meyve verdiğini görünce, bunlara kadir olan Âl-lâh'ın, erkeksiz çocuk halk etmeye de kadir olduğunu kabul eder, senin ismetinden şüphe etmezler.

فَكُلِّي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا فَمَا تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ الْيَوْمَ إِنْسِيًّا-26

فَكُلِّي وَاشْرَبِي وَقَرِّي عَيْنًا Gözölerin oğlunla ziyalansın, aydın olsun. (Meryem Radiyâllâhû Anhâ; "Keşke ben bu durumu görmeseydim, ölseydim" dediği için, üzüldüğünden dolayı, "sen üzülme" denildi.) Âllâh CelleCelâilûhû, ulülazim bir peygamberi halk etti, seni vesile ederek. **فَمَا تَرَيْنَ مِنَ الْبَشَرِ أَحَدًا** Şayet insanlardan birini görürsen ve (sana oğlun için bir şey sorarsa, işaretle) **فَقُولِي إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا فَلَنْ أُكَلِّمَ** onlara cevaben söyle. **إِنِّي نَذَرْتُ لِلرَّحْمَنِ صَوْمًا** Ben nez-

rettim Âllâh için oruç. (O zamanda oruç; konuşmamak, sukût etmek sûreti ile de olurdu.) Sükût orucu nezrettim. Bugün kimseyle konuşmayacağım, dersin.

فَأْتَتْ بِهٖ قَوْمَهَا تَحْمِلُهَا قَالُوا يَا مَرْيَمُ لَقَدْ جِئْتِ شَيْئًا فَرِيًّا -27

Nihayet Meryem Radıyâllâhû Anhâ, İsâ Aleyhisselâm'ı kucağında taşıyarak kavmine getirdi. قَالُوا Dediler Meryem'e; يَا مَرْيَمُ "Ey Meryem, hakikaten sen çok garip bir iş yapmışsın.

يَا أُخْتِ هَارُونَ مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا -28

Ey Harun'un kız kardeşi, مَا كَانَ أَبُوكِ امْرَأَ سَوْءٍ senin baban âlim idi. (İmran, Kudüs'ün âlimlerinden idi, fena bir insan değildi.) وَمَا كَانَتْ أُمُّكَ بَغِيًّا Senin annen de meşhur olup iffetsiz değildi. (Bu çocuk nedir?)"

فَأَشَارَتْ إِلَيْهٖ قَالُوا كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا -29

Meryem Radıyâllâhû Anhâ, (ona söyleyin ve cevabı ondan alın diye,) İsâ Aleyhisselâm'ı işaret etti. قَالُوا Dediler, كَيْفَ نُكَلِّمُ مَنْ كَانَ فِي الْمَهْدِ صَبِيًّا (Bu çirkin hareketinden sonra bir de bizimle istihza mı ediyorsun?) Henüz beşikte olan bir çocukla biz nasıl konuşuruz? dediler.

İsâ Aleyhisselâm bu sözleri işitince, onlara döndü fasih bir dille;

قَالَ إِنِّي عَبْدُ اللَّهِ آتَانِيَ الْكِتَابَ وَجَعَلَنِي نَبِيًّا -30

Gerçekten ben, Âllâh'ın kuluyum,

bana kitap vermiştir. (Yani peygamber olurum, kitap İncil sahibiyim.) وَجَعَلَنِي نَبِيًّا Beni, peygamber halk etmiştir.

Ekseri ulemâya göre; İsâ Aleyhisselâm'a, İncil çocukken verilmiştir. Aynı zamanda kendisine, büyük insanların akli da verilmiştir.

İsâ Aleyhisselâm konuşunca, o kavim Meryem Radyâllâhû Anhâ'nın beraetini anlamışlar. Bundan sonra İsâ Aleyhisselâm, çocukların konuştuğu yaşa varıncaya kadar konuşmamış.

31- وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا

آيْنَمَا كُنْتُ. وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا Beni, mübarek halk etti Âllâh. Nerede olursam olayım وَجَعَلَنِي مُبَارَكًا أَيْنَ مَا كُنْتُ وَأَوْصَانِي بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ مَا دُمْتُ حَيًّا Âllâh-û Teâlâ'nın bana emri, hayatta kaldığım müddetçe namazı ve zekâtı emretti.

32- وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا

وَبَرًّا بِوَالِدَتِي Anneme de hayırlı olmak, daima iyilik yapmak, hizmet etmek. وَبَرًّا بِوَالِدَتِي وَلَمْ يَجْعَلْنِي جَبَّارًا شَقِيًّا Âllâh-û Teâlâ, beni cebbar, müteazzım, âsi halk etmedi, âsi ve bedbaht kılmadı.

33- وَالسَّلَامُ عَلَيَّ يَوْمَ وُلِدْتُ وَيَوْمَ أَمُوتُ وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا

(Burada Yahya Aleyhisselâm gibi değil. Yahya'dan, "Âllâh selâmı" diyor. Bu da "Âllâh'tan diyor" ama İsâ Aleyhisselâm lisanındandır.) Âllâh'ın selâmı, benim üzerimdedir. Doğduğum anda, وَيَوْمَ أَمُوتُ öldüğüm zaman, وَيَوْمَ أُبْعَثُ حَيًّا tekrar

dirilip haşre gittiğim zaman, Âllâh'ın selâmları, selâmeti içindeyim. (İşte Cenâb-ı Hak emrediyor.)

ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ -34

ذَلِكَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ Ey yahudi ve hıristiyanlar, İseb'nü Meryem budur, sizin bildiğiniz gibi değildir. قَوْلَ الْحَقِّ الَّذِي فِيهِ يَمْتَرُونَ Hak-kında şek ve ihtilaf ettikleri Meryem oğlu İsâ, hak kavlince budur.

Müfessirler, bu âyete şu mânâyı da vermişler. "İşte Meryem oğlu İsâ, (onun hakkındaki bu beyan) hak sözüdür ki onlar bunda şüpheye düşerler."

مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ -35

مَا كَانَ لِلَّهِ أَنْ يَتَّخِذَ مِنْ وَلَدٍ سُبْحَانَهُ Yoktur. Âllâhû Teâlâ Celle-Celâlûhû, şerik ve nazirden münezzehtir. Hiçbir şeye ihtiyacı yoktur. Bütün kemal sıfatları ile muttasıftır, noksanlardan münezzehtir. Ona evlât isnat etmek, (aile isnat etmek) bir nakıstır.

Nakıstan münezzehtir. Öyle ise böyle bir Azîmüşşan Âllâh'a; veled, evlât isnat etme imkânı yoktur. سُبْحَانَهُ Münezzehtir, Âllâh Celle-Celâlûhû bu iftiralardan. Âllâh isterse, إِذَا قَضَىٰ أَمْرًا فَإِنَّمَا يَقُولُ لَهُ كُنْ فَيَكُونُ Âllâh Celle-Celâlûhû bir emri isterse irade ediyor. İradesiyle zuhur eder, lüzumu yok ki aile, evlât olmasına. İsterse, bir anda yüz bin İsâ Aleyhisselâm'ı halk eder de meydana gelir.

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ فَاعْبُدُوهُ هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ -36

وَإِنَّ اللَّهَ رَبِّي وَرَبُّكُمْ Tefsir diyor ki; Bu, İsâ Aleyhisselâm'ın sözünün bakiyesidir. İsâ Aleyhisselâm demişti. "Ben Âllâh'ın peygamberiyim" dedi. "Ben kulum, yaptığınız iftiradır. Âllâh'tır, benim ve sizin Rabbiniz. فَاعْبُدُوهُ Âllâh'a ibadet ediniz, هَذَا صِرَاطٌ مُسْتَقِيمٌ işte sahîh ve doğru yol budur."

İsâ Aleyhisselâm beşikte iken konuşmaya başlayınca, hıristiyanların ihtilafı buradan çıkıyor.

فَاخْتَلَفَ الْأَحْزَابُ مِنْ بَيْنِهِمْ فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ -37

Hizipleri, firkaları o zaman Yakubiyye, Nasturiyye, Merkaniyye ve iman edenler de içinde vardı. Bunlar aralarında dört fırka oldu.

Yakubiyye; İsâ Aleyhisselâm'a, "Âllâh'tır konuşuyor" dedi.

Nasturiyye; "İbnullah, Âllâh'ın oğludur" dedi.

Merkaniyye; "Sêlisü selase, Âllâh üçtür" dedi.

Dördüncü fırka olan, iman eden Müslümanları, üç sapık fırka bir araya toplanıp onları mağlup ettiler.

İsâ Aleyhisselâm'ın beşikteki konuşması, mucizesinden dolayı iman etmeleri lazım gelirken, aralarında bu şekilde ihtilaf meydana geldi.

فَوَيْلٌ لِلَّذِينَ كَفَرُوا Veyl; şiddeti azap. Veyl; ya cehennemde bir deredir yahut da şiddetli azabı murad ediyor.

Veyl olsun لِلَّذِينَ كَفَرُوا bu gerçek olan, İlâhi hak sözlere inanmayıp da küfre girenler. مِنْ مَشْهَدِ يَوْمٍ عَظِيمٍ Yevm-i azim olan büyük bir günün, (kıyamet ve hesap gününün) şedid azabı, o küfür

edenlerindir. Büyük Gün'e şahit olduğu zamanda, vay o kâfirlerin haline!

38- **أَسْمِعْ بِهِمْ وَأَبْصِرْ يَوْمَ يَأْتُونَنَا لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ**

Onlar, bizim huzurumuza çıkacakları gün, (başlarına gelecek olanları) ne de iyi duyarlar ve görürler. **يَوْمَ يَأْتُونَنَا** O gündeki hesap için gelirler, hazır olurlar. **لَكِنِ الظَّالِمُونَ الْيَوْمَ فِي** Bu nefesine zulmeden inkâr edenler, bugün dünyada, zâhir, beyyin, açık olan bir dalâlet içindedirler. Ahirette de azab-ı elimi çekecekler.

Habibine diyor, Cenâb-ı Hak.

39- **وَأَنْذِرْهُمْ يَوْمَ الْحَسْرَةِ إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ**

İnzar et, ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem. Onları kıyamet azabı ile inzar et, korkut hasret günü ile. (O günde herkes pişmandır. İyiler, cennetlikler de az bir gayret amel ile bu kadar nimetler mümkün idi. Ben niçin daha fazla yapmadım? Fenalar, cehennemlik olanlar da hasret içindedir. Ben niçin iyilik yapmadım? diyecekler.) **إِذْ قُضِيَ الْأَمْرُ** Emr-i İlahi yerine geliyor, azap hazır oluyor. **وَهُمْ فِي غَفْلَةٍ وَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ** Halbûki onlar gaflet içindedir, Âllâh-û Rasûlullah'a iman etmiyorlar. (Yani herkesin hesabı görülmüş, bu hesap sonunda cennete gideceklerle cehennemi boylayacaklar birbirinden ayrılmıştır.)

40- **إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ وَمَنْ عَلَيْهَا وَإِنَّا يُرْجَعُونَ**

إِنَّا نَحْنُ نَرِثُ الْأَرْضَ **nahnû** tekittir. **نَحْنُ نَرِثُ** Biz Azimüşşan.

Yerlere biz vâris oluruz. (Cenâb-ı Hak'kın Esmâ-i hüsnadan bir ismi de Vâris'tir.) Vâris olur, bütün hayat sahiplerine. Yeryüzü ve onun üzerindekiilere ancak biz vâris oluruz. وَمَنْ عَلَيْهَا Yeryüzünde bulunan bütün mahlûkların, insanların sahibi, vârisi benim diyor. Bütün mahlukât yine bize rucû edecekler.

وَأَذْكُرْ فِي الْكِتَابِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا -41

Ey Habibim Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, İbrahim Aleyisselâm'ın ahvalini ümmetine beyan et ki istifâde etsinler. إِنَّهُ İbrahim كَانَ صِدِّيقًا نَبِيًّا mübalağa ile sadık idi. Ef'al-i ekvalinde (işinde ve sözünde) çok doğru bir peygamberdi.

إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ وَلَا يُبْصِرُ وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا -42

Amcası olan Azer'e dedi. إِذْ قَالَ لِأَبِيهِ يَا أَبَتِ لِمَ تَعْبُدُ مَا لَا يَسْمَعُ. Ey babam, (ey amcam) niye ibadet edersin bir şeye ki وَلَا يُبْصِرُ senin medh-i senanı işitmez, وَلَا يُبْصِرُ senin ibadetini de görmez. وَلَا يُغْنِي عَنْكَ شَيْئًا Sana hiçbir fayda sağlamayan bir şeye niçin tapıyorsun?

يَا أَبَتِ إِنِّي قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ مَا لَمْ يَأْتِكَ فَاتَّبِعْنِي أَهْدِكَ صِرَاطًا سَوِيًّا -43

İنِّي Ey babam (ey amcam, baba ifadesi kullanıyor.) قَدْ جَاءَنِي مِنَ الْعِلْمِ Bana, Cenâb-ı Hak öyle bir ilim vermiş ki eğer ki sen yaşça benden büyüksün fakat Âllâh CelleCelâlûhû bana

malûmat vermiş. مَا لَمْ يَأْتِكَ Sana verilmeyen, sen büyük olduğun halde sana verilmeyen ilmi bana vermiştir. Öyle ise فَاتَّبِعْنِي bana tâbi ol, emrime imtisal et. أَهْدِكَ Âllâh'ın emri ile seni hidayete getireceğim. صِرَاطًا سَوِيًّا Doğru yola, bu da ancak bir peygamberden olur.

يَا أَبَتِ لَا تَعْبُدِ الشَّيْطَانَ إِنَّ الشَّيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا -44

Şeytanı dinleme, şeytanı dinledin mi ona ibadet tapmak olur. شَيْطَانَ كَانَ لِلرَّحْمَنِ عَصِيًّا Şeytan, Hâlik'imize isyan etti. Şeytanın bize de düşman olduğunu, Âllâh ilân etmiştir. Hâlik'imize düşman olan bize de düşmandır.

يَا أَبَتِ إِنِّي أَخَافُ أَنْ يَمَسَّكَ عَذَابٌ مِنَ الرَّحْمَنِ فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا -45

Ey babacığım (ey amcam.) Ben korkuyorum ki Âllâh'tan sana azab-ı İlâhi gelebilir. Eğer sen beni dinlemediğin takdirde, o vakit فَتَكُونَ لِلشَّيْطَانِ وَلِيًّا sen şeytanın velisi olursun. Şeytanın yakını olmandan korkuyorum.

İbrahim Aleyhisselâm böyle söyledi ve amcasından cevap alıyor.

قَالَ أَرَاغِبُ أَنْتَ عَنِ الْهَيْتَى يَا إِبْرَاهِيمَ لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ لِأَرْجَمَنَّكَ -46
وَأَهْجُرْنِي مَلِيًّا

Âzer dedi. (Tehekküm için ismini zikrediyor.) Sen أَرَاغِبُ i'raz mı ediyorsun, أَنْتَ عَنِ الْهَيْتَى benim mâbudlarıma? Sen, be-

nim ilâhlarımdan yüz mü çeviriyosun? يَا اِبْرَاهِيمَ Ya İbrahim, لَئِنْ لَمْ تَنْتَهَ eğer bu halden vazgeçmezsen لَا رُجْمَانَكَ seni taşa tutacağım. وَأَهْجُرْنِي مَلِيًّا Uzun bir müddet benden uzaklaş, yanımdan git.

Buna karşı İbrahim Aleyhisselâm gayet halim davranıyor.

47- قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي إِنَّهُ كَانَ بِي حَفِيًّا

سَئِيئَةَ سَيِّئَةٍ قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ Seyyieyi, hasene ile karşılıyor. Selâm-ı mü-tarekedir bu selâm. Selâm sana olsun, ben senden uzaklaşıyorum. سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي Ben Rabbinden, senin için mağfiret dileyeceğim. (Tefsir diyor bundan anlaşıldığına göre bir insan, kâfire duâ edebilir.) Ya Rabbi, buna merhamet et hidayete getirmek sûretile. İslamiyet'i kısmet et denilebilir.

قَالَ سَلَامٌ عَلَيْكَ سَأَسْتَغْفِرُ لَكَ رَبِّي (Eğer küfr-ü kat'i ise küfür üzerine gitmiş olursa, ona duâ etmek caiz değildir. Fakat küfür üzerine henüz gitmemiştir. "Ya Rabbi, hidayet kısmet et" denilebilir.) Sizden de Âllâh'ın dışında taptığınız şeylerden de uzaklaşıyor ve Rabbime yalvarıyorum. Yalnız Rabbime ibadet edeceğim. إِنَّهُ Âllâh CelleCelâlûhû bana müşfik, rahimdir.

48- وَأَعْتَرِ لَكُمْ وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَأَدْعُوا رَبِّي عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا

وَأَعْتَرِ لَكُمْ Ben sizden ayrılıyorum, i'tizal ederim. (Azil oldu, işinden ayrıldı demektir.) Babil'de, Irak'ta idi. Şam cihetine geldi. وَمَا تَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ Âllâh'ın gayrına duâ ettiğiniz, mâbut ettiğinizden beyyin, sizlerden de uzaklaşıyorum. Âllâh-û Teâlâ'dan gayrı ibadet ettikleri putları terk ederek, Arz-ı Mukaddes'e gitti. وَأَدْعُوا رَبِّي

Rabbime iltica ederim. **عَسَىٰ أَلَّا أَكُونَ بِدُعَاءِ رَبِّي شَقِيًّا** Umarım ki Rabbime olan duâ ve ibadetimde bedbaht olmam, şaki olmam, zahmet çekmem.

İbrahim Aleyhisselâm böyle dedi ve oradan ayrıldı.

فَلَمَّا اعْتَرَاهُمُ وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ وَهَبْنَا لَهُ إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا

Vaktaki ayrıldı İbrahim Aleyhisselâm amcasından, memleketten. **وَمَا يَعْبُدُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ** Âllâh'ın dışında taptıkları şeylerden uzaklaştığında, **وَهَبْنَا لَهُ** biz Azîmüşşan da ona in'am ve ihsan etmeye başladık. **إِسْحَاقَ وَيَعْقُوبَ** Arz-ı Mukaddes'e gitti. Biz, ona, oğlu İshak ile torunu Yakub'u bağışladık (İsmail Aleyhisselâm'ı demediğinin sebebi, müstekillen geliyor.) **وَكُلًّا جَعَلْنَا نَبِيًّا** ve her birini nübüvvetle ikram ettik.

50- وَوَهَبْنَا لَهُمْ مِنْ رَحْمَتِنَا وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا

Biz Azîmüşşan, onlara rahmetimizden in'am ve ihsan yaptık, mal-û evlât ve suhuf verdik. **وَجَعَلْنَا لَهُمْ لِسَانَ صِدْقٍ عَلِيًّا** Onlara sıdk lisan-ı âli olarak, yüksek senâyı hasen verdik ki her dinde, İbrahim Aleyhisselâm'ı senâ ederler. Hiçbir edyan sahibi, İbrahim Aleyhisselâm'ın aleyhinde konuşmuyor.

51- وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَبِيًّا

وَاذْكُرْ فِي الْكِتَابِ مُوسَىٰ (Kısa olarak Mûsâ Aleyhisselâm'ın ahvalinden bahsediyor.) Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, Mûsâ Aleyhisselâm'ın da "filkitabe münzeli aleyke" sana nâzil olan

bu kitap, Kur'an-ı Azîmüşşan'da oradan biraz bahset, kıssadan hisse alsınlar. إِنَّهُ كَانَ مُخْلَصًا Mûsâ Aleyhisselâm hâlis idi, Âllâh'tan başka hiç kimseye iltifat etmezdi. Âllâh halis etmiş de masivadan. Halis Âllâh'tan başka düşüncesi yoktu. وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا Hem Resul hem de Nebi idi. Mürsel idi, kitap sahibi. İnsanlara şeriatı haber veren bir peygamberdi.

52- وَنَادَيْنَاهُ مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا

Ona, (Mûsâ Aleyhisselâm'a,) Tur Dağının sağ yanından seslendik, nida ettik. Ona dedik, مِنْ جَانِبِ الطُّورِ الْأَيْمَنِ biz oradan dedik. "innî enellâhû Rabbûkûm" şecere (ağaçtan) seda geldi. وَقَرَّبْنَاهُ نَجِيًّا Onu, kendimize münâcaat etmeye yakınlaştırdık. Mûsâ Aleyhisselâm münâcaat ederdi Âllâh'a, o sırada cevabını aldı.

53- وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا

Mûsâ Aleyhisselâm, o zaman Cenâb-ı Hak'tan istedi. Ya Rabbi dedi. Kardeşim Harun'a da peygamberlik ver, Nebi olsun, bana yardım etsin ve benimle beraber gelsin.

Mûsâ Aleyhisselâm'ın küçük iken ağzına aldığı ateş korundan dolayı, dilinde rekâket kalmıştı. Buyurdular ki "belki fesahatımı anlamıyorlar. Harun'u da benimle beraberime lütfeyle Ya Rabbi" demişti. Cenâb-ı Âllâh, duâsını kabul etti. Harun Aleyhisselâm, o gece peygamber olmuştur. Cibril-i Emin tâlim etmiş ve gelip Mûsâ Aleyhisselâm'a yetiştirdi. Onun için buyuruyor ki وَوَهَبْنَا لَهُ مِنْ رَحْمَتِنَا أَخَاهُ هَارُونَ نَبِيًّا kardeşi Harun Aleyhisselâm'ı. (Halbûki Harun Aleyhisselâm ağabeyi

idi, bir veya dört sene yaş büyüktür alâl rivayetin.) Geldi Mûsâ Aleyhisselâm'a yetişti ve beraberce Mısır'da, Firavun'un sarayına gidiyorlar.

54- **وَإِذْ كُرِّفِي الْكِتَابِ إِسْمَعِيلُ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا**

وَإِذْ كُرِّفِي الْكِتَابِ إِسْمَعِيلُ Ey Ekmelerusûl Sallâllâhû Aleyhive-sellem, Kur'an-ı Azimüşşan'da İsmail Aleyhisselâm'ı da beyan et, onun ahvalinden ibret alsınlar. **إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا** İsmail Aleyhisselâm da va'dında sadık bir peygamber idi ve kavmine Rasûl ve Nebi idi.

Ebûl Arap, İsmail Aleyhisselâm ile başlıyor. Ondan evvel Arap kavmi yok idi. Mekke'de Cürhüm kabilesinden evlendi ve çoğaldılar yavaş yavaş. Yemen'den geldiler, gerek Medine ve gerekse Mekkelilerin aslı Yemenlidir.

55- **وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا**

وَكَانَ يَأْمُرُ أَهْلَهُ بِالصَّلَاةِ وَالزَّكَاةِ Dâimi olarak ehline namaz ve zekâtı emrederdi. **وَكَانَ عِنْدَ رَبِّهِ مَرْضِيًّا** Âllâh ondan razı idi, Rabbinin nezdinde beğenilen bir kimse idi.

56- **وَإِذْ كُرِّفِي الْكِتَابِ إِدْرِيسُ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا**

وَإِذْ كُرِّفِي الْكِتَابِ إِدْرِيسُ Kur'an'da İdris Aleyhisselâm'ı da zikret, bahseyile. **إِنَّهُ كَانَ صِدِّيقًا نَّبِيًّا** Siddık ve Nebi idi. Hakikaten o pek doğru bir peygamberdi.

57- **وَرَفَعْنَاهُ مَكَانًا عَلِيًّا**

Biz Azîmüşşan, onu pek yüksek bir makama kaldırdık.

Müfessirlerin beyanına göre; İdris Aleyhisselâm'ın asıl adı Uhnûh'tur. İlk defa kalemle yazı yazan ve terzilik edendir. Nuh Aleyhisselâm'ın üçüncü bâtından dedesidir. Kâfirlerle de ilk defa o savaş etmişti. Hesap ve yıldızlar ilmiyle de yine ilk defa o meşgul olmuştur. Kendisine, otuz sahife vahiy inzal olmuştur. Ders vermek ondan kalmıştır. Daima Sahibüddehey idi. O kadar ibadet ederdi, melekler bu ibadeti hissediyorlardı. Melekler, onu görmeye müştak oldular. Hatta Azrail Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hak'ka arz ediyor ve diyor, izin istiyor, ben onunla görüşeyim. Âllâh CelâleCelâlûhû izin veriyor ve Azrail Aleyhisselâm geliyor. Geldiğinde iftar zamanıdır ve iftar hazır olunca ona buyur ediyor. Azrail Aleyhisselâm yemeyince tekrar ediyor ve onun için şüpheye düşüyor. Ve "Sen kimsin, hakikati söyle?" deyince, Azrail Aleyhisselâm da "ben Melekül Mevtim" diyor.

Bunun üzerine İdris Aleyhisselâm, Azrail Aleyhisselâm'a "senden bir ricam var, benim ruhumu kabzet" diyor. Azrail Aleyhisselâm da "vakit gelmeden nasıl yapayım?" diyor. "Öyle ise Âlâ lâh'tan rica et, kolaydır senin için" deyince. Azrail Aleyhisselâm, Cenâb-ı Hak'tan rica edince izin veriyor. İdris Aleyhisselâm'ın ruhunu kabzediyor ve tekrar bırakıyor. Yani ömür fazla noksan değil fakat kabzediyor, biraz ondan sonra ruhu tekrar avdet ediyor. Azrail Aleyhisselâm, "sen bunu niye istedin?" diyor. O da "benim maksadım, ölümün halini göreyim de ibadetimi o şekilde ciddiyetle yapayım." Sonra diyor İdris Aleyhisselâm, "benim bir daha ricam var, bana cehennemi göster, cehennemden geçerek cenneti göster" bunu müsaade ediyorlar. Cehennemden cennete gidiyorlar, Cennette gittikten sonra oturuyor. Azrail Aleyhisselâm "gidelim" diyor. İdris Aleyhisselâm ise "hayır" diyor.

"Âllâh ne diyor? Ölmeyi emrediyor, ben de öldüm. Cehennem

üzerinden cennete giderler, ben de aynen oradan geçerek geldim. Cennete geldikten sonra da artık çıkılmaz. Âllâh'ın emri ile geldim ve Âllâh'ın emri ile otururum. Âllâh'ın emri ile çıkmam" diyor. Bunun üzerine bir melek geliyor, hakem de hükmediyor. Cenâb-ı Hak da affediyor. Onun için İdris Aleyhisselâm bugün hayattadır, İsâ Aleyhisselâm da. Bugün her ikisi de hayattadırlar.

Ulemâ buyurmuşlar; Yerde Hızır- İlyas, semavatta İsâ ile İdris Aleyhisselâm hayattadırlar.

58- **أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ مِنَ النَّبِيِّينَ مِنْ ذُرِّيَةِ آدَمَ وَمِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ وَمِمَّنْ هَدَيْنَا وَاجْتَبَيْنَا إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا**

أُولَئِكَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ Baştan beri bahsettiğimiz peygamberlerdir ki Âllâh, onlara in'am etmiş. Peygamberlik, vilayet gibi değildir. Veli-vilâyet seyr-i sülûktür, çalışma çalışma artık istidadına göre Âllâh ne kismet etmişse onu bulur, terfi ve terakki eder fakat öyle yayan yola çıkmış gidiyor. Lakin peygamberlik, mevhibeyi İlahiye'dir. Âllâh istediğini peygamber yapar. Onun için **مِنَ النَّبِيِّينَ** Adem Aleyhisselâm'ın zürriyetinden, **مِمَّنْ حَمَلْنَا مَعَ نُوحٍ** Nuh Aleyhisselâm'ın gemisinde olanlar, **وَمِنْ ذُرِّيَةِ إِبْرَاهِيمَ وَإِسْرَائِيلَ** hidayete getirdiğimiz ve ihtiyar ettiğimiz bunlardır. Onların hepsinin hali bu idi. **إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُ الرَّحْمَنِ** Âllâh-û Teâlâ'nın âyetleri okunduğu zaman, Âllâh'tan bir şey söylenildiği zaman **خَرُّوا سُجَّدًا وَبُكِيًّا** aşk ve muhabbetten kendilerini tutamazlardı, başlarını yere koyar, secdeye giderlerdi.

Kur'ân-ı Kerim'de 14 yerde secde âyeti var. 7'si farz, 3'ü vacip, 4'ü sünnettir.

Farz olanlar; A'raf, Ra'd, Nahil, İsrâ, Meryem, Hac, Sad.

Vacip olanlar; Furkan, Secde, Fussilet.

Sünnet olanlar; Nemil, Alak, Necim, İnşikak sûresindedir.

59- فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ أَضَاعُوا الصَّلَاةَ وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا

فَخَلَفَ مِنْ بَعْدِهِمْ خَلْفٌ Nihayet onların peşinden öyle bir nesil geldi ki أَضَاعُوا الصَّلَاةَ farz olan namazı terk etmeye başladılar, (hıristiyan ve yahudiler.) وَاتَّبَعُوا الشَّهَوَاتِ Şehvetlerine tâbi oldular. فَسَوْفَ يَلْقَوْنَ غَيًّا (Gay-va'dun fi cehenneme.) Cehenneme yakın gidecek onlar. Gerçi neseben onlara yetişiyorlar fakat mademki onlardan sonra bu dini zâyi ettiler, namazları oruçları terk ettiler, şehvata tabi oldular, ehl-i cehennemdirler. Babalarının, onlara bir faydaları olmaz.

60- إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا

إِلَّا مَنْ تَابَ وَآمَنَ Meğer rucû etseler, tevbe ve iman etseler, وَعَمِلَ صَالِحًا âmâl-i salihâ ile namazına, zekâtına devam etseler. وَأُولَٰئِكَ يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ O zaman ehl-i cennet olurlar. وَلَا يُظْلَمُونَ شَيْئًا Onlar zerrece bir haksızlığa uğramaksızın cennete gireceklerdir. (Ayetin son cümlesi şöyle de anlaşılmıştır. "Muhakkak ki Âllâh'ın iyi kulları, O'nun va'dettiği cennete kavuşacaklardır.")

61- جَنَّاتٍ عَدْنٍ الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا

الَّتِي وَعَدَ الرَّحْمَنُ Adin cenneti, ikâmet, orta cennet.

عِبَادَهُ بِالْغَيْبِ O cennet ki Âllâh, kullarına va'detmiş. Gayb üzerine iman etmişiz, biz gözümüzle cenneti görmedik. Fakat Âllâh emrettikten sonra, tam görür gibi iman etmişiz. İşte gaybe iman etmişiz, o cennet kimedir? İman eden ve imanını amel-i salih ile teyid edenleredir. إِنَّهُ كَانَ وَعْدُهُ مَأْتِيًّا Âllâh va'detmiş. Âllâh'ın va'dı da yerini bulacaktır. Bunda şek ve şüphe yoktur.

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا إِلَّا سَلَامًا وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا -62

لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا Cennet öyle bir yer ki orada fuzuli bir söz işitmezler, orada boş söz değil içinde mutlaka zikri fikri Âllâh'tan bahsediliyor. Lağvı, batıl olan bir kelâm konuşulmaz. Kur'an okunuyor telezzüz için, sonra âşıkların içindeki haller zuhur ediyor telezzüz için. إِلَّا سَلَامًا Meleklerden selâm geliyor, Selâm-ı İlahi geliyor. (Kur'an-ı Azimüşşan da tekerrür ediyor.) وَلَهُمْ رِزْقُهُمْ فِيهَا بُكْرَةً وَعَشِيًّا Kısmetleri sabah akşam, sûr-î ve mânevi kısmetler zaten hazırdır. Fakat bu kısmetlerin, Âllâh-û Teâlâ'nın iltifatına nak zaran hiçbir kıymeti yok ki.

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا مَنْ كَانَ تَقِيًّا -63

تِلْكَ الْجَنَّةُ الَّتِي İşte bu cennettir ki نُورِثُ مِنْ عِبَادِنَا inzal ediyoruz biz, "irsen ibêdı"mıza, kullarımıza veriyoruz. (Âllâh-û Teâlâ, cenneti o kadar büyük geniş halketti. Bütün insanları, "kâfir ve Müslümanları" doldursa kâfi gelir. Cehennemi de o kadar büyük geniş halketti ki kâfir ve Mü'min bütün insanları, hepsi ile doldursa kâfi gelir. Şu halde her insanın cennette de cehennemde de yeri vardır. Ne zamanki bir insan küfre girdi, iman etmedi, cennette-

ki yeri açık kaldı. Bir kişi de iman etti, imanından dolayı cehennemdeki yeri boş kaldı. O kâfir, o Mü'minin cehennemdeki yerine gidecek. O Mü'min de o kâfirin boş kalan cennetteki yerini irsen alacak. **مَنْ كَانَ تَقِيًّا** Kullarımızdan takva sahibi kimselere verdiğimiz cennet işte budur.

64- **وَمَا تَنْتَزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ - وَمَا كَانَ رَبُّكَ نَسِيًّا**

Bir defasında Cibril-i Emin, birkaç gün geç gelmişti. Rasûlûllah Sallâllâhû Aleyhivesellem de Cibril-i Emin'e niye geç geldiğini sorduğunda, Cibril-i Emin dedi kendisine. **وَمَا تَنْتَزِلُ إِلَّا بِأَمْرِ رَبِّكَ** Biz ancak Rabbinin emri ile ineriz. **لَهُ مَا بَيْنَ أَيْدِينَا وَمَا خَلْفَنَا** Önümüz, arkamız ve bunların arasında olan her şey O'nun emrindedir. **وَمَا بَيْنَ ذَلِكَ** İkisinin arasında ne varsa, hepsi O'nundur. Senin Rabbin, seni unutmuş değildir lakin hikmetine binaen olur ki biraz tehir edebilir.

65- **رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا**

رَبُّ السَّمَوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا O, göklerin yerin ve ikisi arasındaki ne varsa hepsinin Rabbi'dir. **فَاعْبُدْهُ وَاصْطَبِرْ لِعِبَادَتِهِ** Şu halde O'na ibadet et ve ibadetinde sâbit ve sabırlı ol. **هَلْ تَعْلَمُ لَهُ سَمِيًّا** Öyle bir Âllâh ki misli olmadığı gibi, hiçbir zaman ismini de kimse koymamıştır. ("Âllâh" ismini hiç kimse koymamıştır. Hatta bir hamnım, bir zaman çocuğuna isim olarak koymuş ve çocuk yanmıştır.)

(Müşrik Araplar, "Âllâh" ismini sadece en büyük yaratıcı olan

Cenâb-ı Hak için kullanırlar. Onun dışında taptıkları putlara "Âllâh" demeyip, "ilah" derlerdi.)

وَيَقُولُ الْإِنْسَانُ إِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا -66

Kâfir olan insanlar, (burada işaret edilen Ubey bin Halef'tir. Kâfirlerin ileri gelenlerindedir. Rasûl-û Ekrem'e karşı da Ebu Cehil gibi çok karşı gelirdi. Hatta çürümüş bir kemiği getirip, bu kemik nasıl hayat bulacak diye hezeyanlarda bulunmuştur.) Kâfir olan, ahireti inkâr eden insanlar ki Velid Bin Mugayyire ve Übey Bin Halef gibi inkârda olanlar, derler ki; إِذَا مَا مِتُّ لَسَوْفَ أُخْرَجُ حَيًّا İstifam-ı inkâridir. İnkâr-ı tariki ile biz öldükten sonra, ben ölüp de toprak olduktan sonra, kabirden diri olarak çıkarılacak mıyım? diyorlardı. Hayat bu hayattır, biz öldükten sonra dirilip kalkacak mıyız? Böyle diyorlar sana, ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem.

أَوَلَا يَذْكُرُ الْإِنْسَانُ أَنَّا خَلَقْنَاهُ مِنْ قَبْلُ وَلَمْ يَكْ شَيْئًا -67

Bu insanlar, bu kefereler, tefekkür tezekkür etmiyorlar mı ki biz, onları halk ettiğimiz zaman, daha önce onlar hiçbir şey olmadığı halde yoktan var ettiğimizi düşünmüyorlar mı? İstifam-ı tevbihtir. Bu inkâr edenler, tefekkür etmiyorlar mı? Bizim kendisini halk etmiş olduğumuzu hatırlamaz, düşünmez mi? Ondandır Cenâb-ı Hak,

فَوَرَبِّكَ لَنَحْشُرَنَّهُمْ وَالشَّيَاطِينَ ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ حَشِيًّا -68

فَوَرَبِّكَ Hak Teâlâ azamet-i kudretinden yemin ederim. "Feve Rabbike" vâv-ı kasemdir. لَنُحْشِرَنَّهُمْ Onların hepsini haşrederim. (Neşir, haşir. Neşir; kabirden çıkmak, arsayı hesaba gitmek, haşir ise orada toplamaktır.) Onların hepsini hazır ederiz huzurumuzda. وَالشَّيَاطِينَ Şeytanları da behemahal mahşere toplayacağız (şeytan-ı insi, şeytan-ı cinni onlar da ehl-i cehennemdir. Onlarla beraber hazır olduktan sonra,) ثُمَّ لَنُحْضِرَنَّهُمْ حَوْلَ جَهَنَّمَ جِثِيًّا onları diz üstü çökmüş vaziyette cehennemin çevresinde hazır bulunduracağız.

ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا -69

ثُمَّ لَنَنْزِعَنَّ Biz ahzederiz onların içinden, مِنْ كُلِّ شِيعَةٍ her cemaatten. أَيُّهُمْ أَشَدُّ عَلَى الرَّحْمَنِ عِتِيًّا Hangisi Âllâh'a karşı küfürde ziyade cesaret ve cür'ette bulunmuşsa, ilkin onları ayırıp cehenneme atmakta öne alacağız. (Mesela Firavun gibi. Evvela Firavun, sonra vezirleri, muavinleri sonra ona tabi olanları.)

ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ بِالَّذِينَ هُمْ أَوْلَىٰ بِهَا صِلِيًّا -70

ثُمَّ لَنَحْنُ أَعْلَمُ Biz Azimüşşan herkesten daha iyi biliriz. بِالَّذِينَ الَّذِينَ Onlardan ateşe atılmaya, daha ziyade layık olanların kimler olduğunu en iyi biliriz.

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا -71

وَإِنْ مِنْكُمْ إِلَّا وَارِدُهَا İçinizden kimse yoktur ki, mutlak ona, (cehenneme) uğrayacak olmasın. كَانَ عَلَىٰ رَبِّكَ حَتْمًا مَقْضِيًّا Bu hüküm, Rabbin için kesinleşmiş bir hükümdür.

Rivâyete göre iyi veya kötü her insan cehenneme uğrayacak ama Âllâh, iyileri oradan kurtaracaktır. Câbir Radıyâllâhû Anh'ın naklettiği bir hadise göre; "Cennet'teki Mü'minler, daha önce cehenneme uğrayacaklar fakat cehennemde, onların uğradığı yerlerin ateşi sönecektir." Bir diğer rivayete göre; "Cennetlik Mü'minlerin cehenneme uğramaları, sıratından geçmelerinden ibarettir."

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا -72

ثُمَّ نُنَجِّي الَّذِينَ اتَّقَوْا Sonra müttteki olanları halas ederiz. Şirkten ittika edenleri (ateşten) kurtaracağız, وَنَذَرُ الظَّالِمِينَ فِيهَا جِثِيًّا, kâfir olanları ise diz üstü çökmüş olarak orada bırakacağız.

Zalimler diz üstüne çökerler, ayak üzerine duramadıklarından yere çökerler.

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ آيَاتُنَا بَيِّنَاتٍ قَالَ الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا أَيُّ-73
الْفَرِيقَيْنِ خَيْرٌ مَّقَامًا وَأَحْسَنُ نَدِيًّا

وَإِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِمْ onların üzerine (iman edenler de inkârda olanlar da.) Evvela kâfirlerin bahsi geçiyor, akabinde Mü'minlerin de bahsi geliyor. Mü'minlere âyet-i kerimeler okunduğu zaman imanı kuvvetleniyor, daha ziyade kalbi ferah oluyor. Kâfir-i münafıklara âyet-i kerimeler okunduğu zaman, onlara sınırlı geliyor. Bu neviden ben de böyle söyleyebilirim, diyor. Âyât-ı beyyinat aynen rahmet, yağmur gibi geliyor. Bağlarda güller, yetiştiriliyor. Dağlarda ise dikenlikler yetiştiriyor. Rahmet-i İlahiye de böyledir. Müstehak olana hidayetini fazlalaştırıyor. Nâ müstehak olanlar da inkâra kalkıyor.

Ne zamanki okundu onların üzerine آيَاتُنَا âyât-ı Kur'aniye.

بَيِّنَاتٍ Vazih, apaçık olan âyât-ı Kur'aniye okunduğu zaman, ne diyorlar? كُفْرًا الَّذِينَ كَفَرُوا لِلَّذِينَ آمَنُوا Küfürde olan, iman etmeyenler, zengin olan kefereler, fakir olan Mü'minlere diyorlar. أَيُّ الْفَرِيقَيْنِ Bizden iki fırka; "biz, siz iki fırkayız. Hangi fırka daha ziyade hayırlıdır? Görüyorsunuz bizim malımız servetimiz var, sizin ise fakir hiçbir şeyiniz yok. وَأَحْسَنُ نَدِيًّا İki fırkanın hangisi makam daha iyi, meclis ve mahfilce daha güzel?" dediler.

Hayat olarak yalnız hayat-ı dünyayı bilirler, ahiretten haberleri yok. "Dünyada ne varsa odur" diyorlar.

Varlıklarıyla övünmeye başladılar. "Sizler zayıf ve fakir, bizlerse kuvvetli ve zenginiz" dediler. Buyuruldu ki;

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هُمْ أَحْسَنُ أَثَاغًا وَرِئِيًّا -74

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ Biz Azimüşşan, onlardan evvel nice nesilleri helâk ettik. كَرِينٍ Karın; yüz seneye derler. Karınlerce, asırlarca onlardan evvel insanlar geldiler. Bu dünyanın mal-ı servetine sahip oldular, أَثَاغًا daha ziyade mâl-ı metaya sahip idiler, وَرِئِيًّا daha ziyade görünürlerdi. Halbûki onlar küfürde kaldıkları için, biz de onları helâk ettik. Riye; manzara. Manzara itibariyle, mal ve mekân itibariyle onlardan ne kadar kuvvetli insanlar gelmişlerdi fakat küfürleri üzerine helâk olup gittiler.

Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem buyuruyor. Dünya cifedir, murdara benzer. Cife; kesilmeyen hayvanı atarlar murdar olur, üzerine gelen toplanan da köpekler olur. Akli başında olan, elini köpeklerin içine uzatırsa, köpeklerin hiddetine maruz kalır, parçalanır.

Onlara cevaben, Hâlik-i Kâinat emrediyor. Ey Habibim "niyâbe-

ten anne” bizden niyâbeten söyle. Kur’an-ı Azimüşşan ve Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem, bütün insanlara gönderilmiş kıyamete kadar. İman edenler için hidayete sebep olur, iman etmeyenlere de dalâlete sebep olur. Kur’an ve Rasûl-û Ekrem Sallâllâhû Aleyhivesellem hem Hâdi ve hem de Mudil’dir.

Niyâbeten, bizden nâib olarak onlara böyle cevap ver. Mal-ı servet ile iftihar edenlere de ki;

75- قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ فَلْيَمْدُدْ لَهُ الرَّحْمَنُ مَدًّا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ إِمَّا الْعَذَابَ وَإِمَّا السَّاعَةَ فَسَيَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ شَرٌّ مَكَانًا وَأَضْعَفُ جُنْدًا

قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ Kim dalâlette kalır (haktan uzaklaşırsa,) قُلْ مَنْ كَانَ فِي الضَّلَالَةِ çok merhametli olan Âllâh, ona mühlet verir (tâ ki bir mazereti kalmasın,) حَتَّىٰ hatta gayesi bu إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ Âllâh-û Teâlâ'nın, onlara va'dettiği (katil ve esaret gibi) azap gelinceye kadar. إِمَّا الْعَذَابَ Ya dünyada azap olur, katil esir gibi. وَإِمَّا السَّاعَةَ Yahut da ölüm zuhur ettiği zaman, ahiretteki cehennem azabına dalâlet edecek bir azap görür. İşte o zaman bileceksiniz ey münkirler, bil müşahede gözünüzle görürsünüz. مَنْ هُوَ شَرٌّ Kimdir daha ziyade şerli olan göreceksiniz, وَأَضْعَفُ جُنْدًا kimin taraftarlarınının daha zayıf olduğunu çok geçmeden görecekler?

Kur’an-ı Azimüşşan’ın âdetidir, ehl-i cehennemden bahsetti mi ehl-i cennetten bahseder. Murad olan nedir? Müslümanların iki kanadı olur, havf ile reca. Havftan bahsedildi mi, recadan da bahd sedilir. Recadan bahsedilince de havftan bahsedilir.

Vaazlara da telkinattır, ümmete vaaz ettiğiniz zaman bir ka-

natla uçmayınız, cennetin kapısını kapayıp da cehennemi açmayınız, her ikisine de gösteriniz. Âllâh CelleCelâlûhû, gafururrahimdir.

Nebbi ibâdî enelgafururrahim ve ennelazâbi hûvel azâbûl elim.

Azabül elim olduğu gibi, Gafururrahîm de var.

76- وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ -
تَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا

وَيَزِيدُ اللَّهُ الَّذِينَ اهْتَدَوْا Âllâh CelleCelâlûhû ziyade eder hidayeti, doğru yola gidenlerin hidayetini arttırır. İman sahibinin hidayetini ziyadeleştirir. Kur'an-ı Azimüşşan'ı dinleyince, eğer mânâyı bilir se, iman ile bakarsa zaten türlü türlü mânâlar kalbe girer, ferahlık olur. Eğer mânâyı bilmezse, yine bir ferah kalbe girer. O ferahlığın hepsi imana kuvvet verir. هُدًى وَالْبَاقِيَاتُ الصَّالِحَاتُ خَيْرٌ عِنْدَ رَبِّكَ تَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا Bakıyâtüssâlihât; bâki kalan. Bundan murad; tâat ve ibadettir. Elbette bâki kalıyor. Âllâh'a yakınlaştırıyor, salih olan Âllâha makbul yarar olan ibadet. Bazıları da demişler ki; Asıl olan imandır. Bakıyâtüssâlihât, Abdullah Bin Abbas diyor ki; "Sûbhanâllâhi velhamdûlillahi ve lâ ilâhe illallâhû vellahûekber"dir, buyuruyor. Fakat hepsi aynı yere girer. İman zaten olmasa bir şey olmaz, iman olduktan sonra bunların hepsi bir yere girer.

Bakıyâtüssâlihât, daha hayırlıdır malın toplanmasından. Onlar malları ile iftihar ederlerdi, halbûki bâkiyatüssalihât hayırlıdır. عِنْدَ رَبِّكَ Rabbinin nezdinde, dünyanın zinetinden, mâl-ı semerâtından hayırlıdır. تَوَابًا وَخَيْرٌ مَرَدًّا Akibet ve O'na rucû da daha hayırlıdır.

Mü'min olan kimse âmâl-i salihâ ile cennete gider, orada

âmâl-i sâliha ile mütenâim olur. Kâfir olan kimse ise âmâl-i seyyie ile cehenneme girer ve onunla muazzep olur.

Müfessirler aşağıdaki âyetin inmesine sebep olan olayı şöyle anlatırlar. Fakir bir Müslüman olan Habbab Radıyâllâhû Anh'ın, müşriklerin ileri gelenlerinden biri olan As Bin Vail'de alacağı vardı. Habbab alacağını istediğinde As, ona şöyle dedi. "Muhammed'i inkâr etmedikçe borcumu vermeyeceğim." Habbab, "Âllâh'a yed min ederim ki ben peygamberimi, hayatım ve ölümüm süresince de yeniden dirildiğim zaman da asla inkâr etmeyeceğim" deyince, As şöyle dedi. "Öyle ise dirildiğin zaman bana gelirsin. Artık o zaman malım ve çocuğum olacağına göre, sana olan borcumu öderim."

77- أَفَرَأَيْتَ الَّذِي كَفَرَ بِآيَاتِنَا وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا

أَفَرَأَيْتَ الَّذِي Ey Habibim, gördün onu ki كَفَرَ بِآيَاتِنَا âyât-ı bey-yinâtı, azametimize delâlet eden âyetleri inkâr eder de وَقَالَ لَأُوتِيَنَّ مَالًا وَوَلَدًا diyor ki; "Ben kıyamete geleceğim mal ve evlâtlarımla beraber yani Âllâh-û Teâlâ, bana dünyada verdiği gibi ahirette de verecektir" diyor.

Ayetlerimizi inkâr eden ve "muhakkak sûrette bana mal ve evlad verilecek" diyen adamı gördün mü?

78- أَطَّلَعَ الْغَيْبِ أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا

أَمْ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ O, gayba mı muttali olmuş? أَطَّلَعَ الْغَيْبِ Yahut Âllâh-û Teâlâ indinden, bir ahid mi almış? Böyle olmam dığına göre, o halis bir yalan söyler.

79- كَلَّا سَنَكْتُبُ مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا

كَلَّا Kesinlikle hayır, vazgeçsinler bu yalandan. سَنَكْتُبُ Biz, onların bu sözlerini defter-i âmâllerine yazıyoruz. مَا يَقُولُ Bu müsrif mağrurların söylediklerini, canı malı ile mertebesiyle mağrur olana ların sözlerini defterine yazıyoruz. مَا يَقُولُ وَنَمُدُّ لَهُ مِنَ الْعَذَابِ مَدًّا “ve nemeddû” Ziyadeleştiriyoruz ceza gününde مِنَ الْعَذَابِ azabını مَدًّا ve azabını uzattıkça uzatacağız. Çünkü cehennem küfre mukabildir, âmâl-i seyyieye mukabil değildir. İşte bu gibi iftira ve Âllâh’ı inkâr ve kitabı inkârından dolayı da ceza görür.

80- وَتَرْتُهُ مَا يَقُولُ وَيَأْتِينَا فَرْدًا

وَتَرْتُهُ مَا يَقُولُ Onun söylediği mal ve evladın biz vârisi olacağız. O (kıyamette, o değil biz vâris oluruz, bizden başka kimse değildir.) وَيَأْتِينَا فَرْدًا Bize tek başına, (malsız, menâlsiz, çoluksuz, çocuksuz) yapayalnız gelir.

81- وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا

وَاتَّخَذُوا مِنْ دُونِ اللَّهِ إِلَهًا Onlar sıkıya geldiklerinde sözü değiştirirler. Efendim biz putlara ibadet ederiz ama ikinci ilâh olarak yani şefaathçi olarak. Bize şefaath etsinler için derler, ikinci dereceye indiriyor.

Muhatap olan, Mekke müşrikleri hakkındadır. Fakat bu gibi bütün emsallerine şamildir. Onlar, Âllâh’ın gayrını ilâh ittihaz ediyorlar. لِيَكُونُوا لَهُمْ عِزًّا Müşrikler, kendilerine bir izzet ve kuvvet olsunlar diye, Âllâh-û Teâlâ’yı bırakıp ilâhlar edindiler.

82- كَلَّا سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا

كَلَّا Kesinlikle hayır, vazgeçsinler bunlar. Âllâh'ın izni olmadan hiç kimse şefaata edemez. سَيَكْفُرُونَ بِعِبَادَتِهِمْ (O taptıkları,) yakında o ilah edindikleri, onların ibadetlerini inkâr edecekler. "Onlar kendi nefislerine uyararak bize ibadet etmişler. İlgi alakamız yok, bize iftira ediyorlar." Bunların bu tapınmaları, nefis-i şeytanın ve küfürlerinden dolayı yapıyorlar. وَيَكُونُونَ عَلَيْهِمْ ضِدًّا Onların ibadetlerini inkâr edecekler ve hasımları olacaklar.

أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ تَوۡزُؤُهُمۡ أَزًّا-83

أَلَمْ تَرَ Ey Ekmelerrusûl Sallâllâhû Aleyhivesellem, görüyorsun şeytanlar kime musallat oluyor? Şeytan, Mü'min-i kâmile hiç musallat olamaz, ilkaat yapar, tesir etmez. Mü'min kemalde olmasa, yine imanı onu muhafaza eder. Doğru yolda yürüyen hiçbir zaman kaybolmaz. Kaybolan kimlerdir? Eğri büğrü yollara gidenlerdir. أَلَمْ تَرَ أَنَّا أَرْسَلْنَا الشَّيَاطِينَ عَلَى الْكَافِرِينَ Görüyorsun Ey Habibim, Biz Azimüşşan şeytanları musallat ettik, kâfirlere münafıklara musallat ettik. تَوۡزُؤُهُمۡ أَزًّا Onları harekete getirirler. Şeytan neyi telkin ederse, onlar onun dediğini yaparlar.

فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَذَابًا-84

فَلَا تَعْجَلْ عَلَيْهِمْ Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, onların Kur'an hakkındaki inkârlarından müteessir oluyorsun. Azaplarını belki istiyorsun ama acele etme, ilmimizde takdir etmişiz onlara azap gelecektir. إِنَّمَا نَعُدُّ لَهُمْ عَذَابًا Ey Habibim, sana bildirdik ki onlara azap muhakkaktır. Sana karşı gelmişler, onların helâkı ilmi-

mizde de vardır! Onlara verdiğimiz mühlet, vade, birkaç zaman günlerden ibarettir. "Nitekim Bedir'de telef oldular."

85- يَوْمَ نَحْشُرُ الْمُتَّقِينَ إِلَى الرَّحْمَنِ وَفْدًا

Ey Habibim! Ümmetine ibret alsınlar diye, mütteki olanlar huzur-u İlahiye'ye vefit, vâfit bir cemâat olarak, büyük bir hükümdaerın huzuruna in'âmını almak için saf saf huzura gelirler iltifat ile. Mü'minler de bunun benzeri huzur-u İlahiye gelirler. O gün, biz müttekileri ağırlayarak, Rahman'ın huzuruna toplayacağız.

86- وَتَسُوقُ الْمُجْرِمِينَ إِلَى جَهَنَّمَ وَرُذًى

Mücrimleri ise hayvanların sevk edildiği gibi susuz olarak cee henneme süreceğiz.

87- لَا يَمْلِكُونَ الشَّفَاعَةَ إِلَّا مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا

لا يملكون الشفاعة إلا O günde Âllâh'ın izni olmadan, hiç kimse şefaata edemez. إلا O kimseler ki مَنِ اتَّخَذَ عِنْدَ الرَّحْمَنِ عَهْدًا Nezd-i İlahi'de ahdi olan, va'di olan. (Ahid nedir? Demişler ki şehadettir. "Lâ ilâhe illâllah Muhammederrasûlûllah." İşte bu ahiddir, madem ki biz iman ettik, bizim ahdimiz Cenâb-ı Hak'ka karşı budur. Bunun üzerine ölen kimse ahid sahibidir. Diğer bir kısım ise amel-i salih de ahiddir, demişler. Çünkü Cenâb-ı Âllâh, amel-i salih üzerine cennete götüreceğini emretmiştir. Emr-i İlahi de ahid gibidir.

88- وَقَالُوا اتَّخَذَ الرَّحْمَنُ وَلَدًا

Yahudi ve nasranîler, "meleklerin, Âllâh'ın kızları olduğunu. Âl-lâh-û Teâlâ oğul edindi" dediler.

لَقَدْ جِئْتُمْ شَيْئًا إِدًّا-89

Ey Habibim, onlara de ki hakikaten siz, pek çirkin bir şey ortaya attınız.

تَكَادُ السَّمَاوَاتُ يَتَفَطَّرْنَ مِنْهُ وَتَنْشَقُّ الْأَرْضُ وَتَخِرُّ الْجِبَالُ هَدًّا-90

Onların, Âllâh-û Teâlâ'ya oğul isnâd etmeleri yüzünden, neret deyse gökler parçalanacak, yer yarılacak, dağlar dağılıp çökecek.

أَنْ دَعَوْا لِلرَّحْمَنِ وَلَدًا-91

Rahman'a çocuk isnadında bulunmaları yüzünden,

وَمَا يَنْبَغِي لِلرَّحْمَنِ أَنْ يَتَّخِذَ وَلَدًا-92

Halbûki oğul edinmek Rahman'ın şanına yakışmaz.

إِنْ كُلُّ مَنْ فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ إِلَّا آتَى الرَّحْمَنِ عَبْدًا-93

Göklerde ve yerde hiç kimse yoktur ki Âllâh-û Teâlâ'ya, (kıyâe mette huzû ve huşû ile) kul olarak gelecek olmasın.

لَقَدْ أَخْصَيْهِمْ وَعَدَّهُمْ عَدًّا-94

Adden yemin ederim ki Âllâh-û Teâlâ, onların hepsini ilmiyle kavramış, onların eşhas, enfas ve a'mâlini birer birer saymıştır. Âllâh-û Teâlâ'nın ilim ve kudretinden hariç bir şey kalmaz.

وَكُلُّهُمْ آتِيهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَرْدًا-95

Kıyamet günü onların her biri, O'na tek başına gelecektir.

إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَنُ وُدًّا-96

İman edip imanını âmâl-i salihâ ile takviye ve tezyin edenlere gelince, onlar için çok merhametli olan Âllâh-û Teâlâ, gönüllerde sevgi uyandırır (onları sevindirir.)

Bir hadis-i şerifte şöyle buyrulmuştur. Âllâh-û Teâlâ bir kulunu severse, Cebrail Aleyhisselâm'a, "ben filan kulumu sevdim, sen de sev" buyurur. Bunun üzerine Cebrail Aleyhisselâm da onu sever ve semâvat ehline, "Âllâh-û Teâlâ falan kişiyi sevmiştir, ben de sevdim, siz de sevin" diye nida eder. Göktekiler onu sever, müteakiben yeryüzünde de onun için bir sevgi yerleşmiş olur.

فَإِنَّمَا يَسَّرْنَا هُ بِلسَانِكَ لِتُبَشِّرَ بِهِ الْمُتَّقِينَ وَتُنذِرَ بِهِ قَوْمًا لُدًّا -97

Ey Habibim Sallâllâhû Aleyhivesellem, Kur'an'ı biz ancak senin dilinle indirerek kolay kıldık. Tâ ki mütteki olanları müjdeleyesin, bâtılda inat edenleri de inzar edesin.

وَكَمْ أَهْلَكْنَا قَبْلَهُمْ مِنْ قَرْنٍ هَلْ نُحِيسُ مِنْهُمْ مِنْ أَحَدٍ أَوْ تَسْمَعُ لَهُمْ رِكْرًا

Biz, onlardan önce nice nesilleri helâk ettik. Bunlardan hiçbirini görüyor veya hiçbir fısıltı işitiyor musun?

Sen, onlardan herhangi birinden (bir varlık emaresi) hissediyor veya onlara ait cılız bir ses işitiyor musun?

Ne sesleri ve ne de kendileri kalmadı.

